

Andai Katalin

színművész (Budapest, 1948. május 1.)

Tizenhét évesen a Budapesti Műszaki Egyetem Irodalmi Színpadához (a későbbi Szkéné Színház) vezetett a sors, Keleti István volt a vezetője. Tőle tanultam meg a munkához és az élethez való hozzáállást, aki sok-sok év után a férjem, és ami a legfontosabb, a fiam

apája lett. A hivatalos életrajzomból ez nem derül ki, de legkedvesebb éveimet a Budapesti Gyermekszínházban töltöttem. Itt voltam kutya, macska, madár, kisfiú, és aztán itt kaptam az első anyaszerepet is. Kutyaként le kellett mennem a gyerekek közé, és rengeteg simogatást kaptam. Boldogság volt gyerekeknek játszani, ami akkor még nem volt elismert ága a színművészetnek. Ez a színház lett férjem igazgatása alatt az Arany János Színház. Férjem halála után nehéz volt talpra állni, de ketten voltunk a fiammal, sikerült. Nagy dolog volt, hogy hét évig a Nemzeti Színházban is játszottam. Mostanában pedig újra olyan társulatok munkájában veszek részt,

Tájbérék, Izabella szerepében (Fészek Színház, 2014, írta és rendezte: Cziczó Attila)

amelyek hasonlóak ahhoz a szabad és fiatalos társasághoz, ahol kezdtem. Fontos nekem a fiatalok közelsége, tanítók két művészeti iskolában, és közben sokat tanulok tőlük. Most pedig azon kapom magam rajta, hogy öregnek lenni is jó.

A Déryné-díjas színésznő főiskolai tanulmányait a Színház- és Filmművészeti Főiskolán végezte 1967–1971 között, Ádám Ottó osztályában.

Társulatok: Csiky Gergely Színház, Kaposvár (1971–1975); Szigligeti Színház, Szolnok (1975–1980); Arany János Színház (1980–1994); Tivoli Színház (1994); Petőfi Színház, Sopron (2002–2003); Nemzeti Színház (2004–2009); Fészek Színház (2010–2018)

Díjak: Déryné-díj

Főbb filmes szerepei: *Szerelmesfilm* (1970); *Tűzoltó utca 25.* (1973); *Vörös requiem* (1976); *Állvamaradás* (2002); *Budakeszi srácok* (2006); *Intím fejlődés* (2009)

Fontosabb szinkronszerpek: *Dallas*; *Miért éppen Alaszka?*; *Vészhelyzet*; *Az elnök emberei*

Főbb színházi szerepek a közelmúltból: *Az ördög cimborája* (Soproni Petőfi Színház); *Buborékok* (Nemzeti Színház); *Pentheszileia* (Nemzeti Színház); *Tartuffe* (Pincészház); *Halhatatlan* (Fészek Színház); *Iza és Krisztián* (Fészek Színház)

Oh. Katalin

Kállay Bori

színművész (Balmazújváros, 1948. május 14.)

Amióta az eszemet tudom, színésznő szerettem volna lenni. Pici gyerekkorom óta sodródtam a színészi pálya felé, és ettől az álomtól soha nem tántorított el semmi. Balmazújvárosban „csupán” megszülettem, ugyanis édesapám foglalkozása okán egyik városból költöztünk a másikba. Laktunk Mikepércsen, Biharnagybajomban, Egyeken is. 1956-ban költöztünk Debrecenbe. Ott jártam iskolába, ott lettek barátaim, ott telt a gyermekkorom.

A középiskola elvégzése után nem vettek fel a Színművészeti Főiskolára, de nem keseredtem el, jelentkeztem a Miskolci Nemzeti Színházba énekkari tagnak. Fel is vettek, és az ott töltött időszak felért nekem egy főiskolával. Egy év múlva áttettek a tánckarba. Aztán... Szegedre

hívtak, és azonnal be is dobtak a mély vízbe, főszerepet kaptam minden különösebb „hivatalos” előképzettség nélkül. A mi szakmánkban ilyenkor, ha tudsz úszni, valahogy kievickélsz, ha nem, akkor elsüllyedsz – mert nem kapsz több lehetőséget. Nekem akkor sikerült partot érnem. Továbbra is rengeteget megtanultam a színészetről, figyeltem az idősebb kollégákat, próbáltam ellesni a mesterséget. A színpadi jelenlétem.

Szerénytelenség nélkül azt kell mondanom, nem lehettem rossz tanuló, mert egyszer csak hívtak Debrecenbe! És következett csodálatos húsz év. A Csokonai Színházban sorra kaptam a jónál jobb prózai és operettszerepeket. A vidéki színész életében az a jó, hogy mindenfélét kell játszania. Ha egy magamfajta, elsősorban zenés darabokban foglalkoztatott színésznőnek időben megszólal a figyelmeztető csengő, akkor elkezd magát valahogy „átjátszani” a prózai színészek világába. Magam kértem, meglehetősen eltökélten, hogy próbáljanak ki prózai szerepekben is. És alighanem alkalmasnak bizonyultam, mert jöttek is sorra: előbb kisebbek, aztán főszerepek, és többé már nem kellett kérnem, csak győzzem.

1986-ban, a Virágkarneválon ismerkedtem meg második férjemmel, Vitray Tamással. Másfél évig tartott, amíg összekerültünk, de már jóval előbb fogtam a gyerekeimet és felköltöztünk Budapestre albérletbe, hogy a közelében lehessenek. Otthagytam a családomat, a színházamat, az egzisztenciámat, mindent. Budapesten pedig senki sem ismert, nem tudták, mit ér a színészetem, bárhol kopogtattam, azt mondták, tele van a színház. Végül a József Attila Színház szerződtetett. Szörnyű légkörben töltöttem ott fél évet, mert mindenki azt hitte, hogy Tamás miatt kerültem oda. Holott valójában Törőcsik Mari és Iglódi István emelt szót értem, akikkel már játszottam együtt, tudták, mit tudok. Egy évad után felmondtam.

„Szabadúszó” lettem. Budapesten, ahol alig ismertek, ez nagyon merész vállalkozás volt. Szerencsémre, sorra kaptam prózai szerepeket különbö-

Farkas Ferenc: *Csínom Palkó*
(Operettszínház, 2015,
rend.: Kerényi Miklós Gábor)

ző színházakban, majd megtalált a Pesti Vigadó és az Interoperett. Újra zenés korszakom kezdődött, megtalált a televízió, külföldi turnékra is hívtak, végül tíz évvel ezelőtt hívtak a Budapesti Operettszínház, és én repültem. A mai napig is több darabban játszom a színház repertoárjában. Közben még évente legalább egy másik színházban is vendégeskedhetem, szóval boldog vagyok.

Hogy él-e még az operett ma? De mennyire, és sokkal közelebb került az emberekhez. Jót tesz a műfajnak, hogy leporolják, átírják a régi, kopott mondatokat, és igazi párbeszédnek hangzanak el a színpadon. Így a figurák is sokkal hitelesebben tudnak megszólalni. Embereket lát-

hatnak a nézők, nem papírmásé figurákat. Bár tudjuk, hogy az operett mese felnőtteknek, de ki nem szeret elandalodni, a napi problémákról elfeledkezni, ha ezeket a kedves meséket a korszerű megjelenítés és gyönyörű zene teszi teljessé, hitelesíti élménnyé?

A Bika jegyében születtem, amelyet az otthon szeretete jellemez. Nagyon fontos számomra a harmonikus családi fészek megteremtése. Tamással húsz éve költöztünk egy kis, Pest környéki városba, és nagyon szeretünk itt élni. Kedves baráti társaság vesz körül bennünket, nem színházi emberek, civilek valamennyien, s hálát adok a sorsnak, hogy rájuk találtunk. Az itteni egészen más életforma: imádom kertészkedni, szeretek növényekkel foglalkozni, gyönyörű kertem van. Állítom, hogy az itteni munkám legalább annyit ér, mint ha fitnesszterembe járnék erősíteni. Többszörös nagymama vagyok.

Annak ellenére, vagy épp azért, mert húsz évig vidéken is játszottam, elmondhatom, hogy teljes és maradéktalanul boldog színésznő voltam és vagyok. Sosem voltam kétségbeesve, ha a pályámon csöndesebb időszak következett, mert tudtam, zenés és prózai színpadon egyaránt megállom a helyem, a szerepek majd megtalálnak, szükség lesz rám. Azt gondolom, ennek az öt évtizednek így kellett alakulnia. Döntéseimmel magam is alakítottam a pályámat. Soha nem fontolgattam utólag, hogy valamit nem kellett volna megtennem. Mindig feszegettem a határaitam, mindig kicsit magasabbra próbáltam tenni a léceket. Úgy érzem, hogy a magasugrás hasonlatánál maradjak: eddig még soha nem vertem le a léceket. Jöhet a következő „magasság”!

Balla Bori

(Interjúból összeállította: Szondi György)

Merő Béla

színházi rendező (Szekszárd, 1948. május 20.)

A közelgő hetvenedik év az élet új dimenzióját nyitotta meg előttem. A nyugdíjaskor hiába második „gyerekkor”, más viszonylatban van az idővel – persze akkor, ha ez a viszony tudatos. A gyermekkori időtlenség naiv, tudatlan, világhabzsolás... Most meg mintha egy másik kultúrába csöppentem volna, mintha megszűnt volna egyé-

ni történelmem. Korábban az elfogalaltságok egymásutánja valamiféle rendet teremtett az életemben. Azt hittem, fontos dolgokat, cselekedeteket valósítok meg. Azt hittem, ezeken a cselekedeteken keresztül értelme lett létezésemnek. Most döbbsentem rá, hogy mindez csak önámítás volt. Az idő kényszere elvonta figyelmemet a saját életemről. Már egy másik világban élek, s ahogy az ókori görögök vagy az indiaiak számára, így számomra is lényegtelenné vált a saját „történelmem”. A napok egymásba folynak, az idő múlása lényegtelenné vált, és magányom örök érvényűvé. A folyamatos munka hiányát érzékelem, és ezért tehetetlennek és fölöslegesnek tartom magam.

Édesapám a Felvidéken, Zólyomban született, édesanyám Erdélyben, Székelyderzsén. Én Szekszárdon láttam meg a napvilágot. Életem két meghatározó dimenziója: édesapám (*matematika-fizika szakos tanár*) reggel, mikor felébredtem, az íróasztalnál

ül és dolgozik, s este, mikor lefeküdtem, ugyanezt tette – valószínűleg innen ered a munkamániám. Édesanyám (*irodalom-történelem szakos tanár*) pedig fantasztikusan szépen mondott verset. Emlékszem, sokan könnyeztek a Kőmíjes Kelemen balladájának előadásakor – nyilván ez az oldal inspirált a művészetek irányába.

Dombóváron kezdtem általános iskolai tanulmányaimat. Ott léptem először színpadra, négyéves koromban. Az első osztályban nehézségeim támadtak az olvasás területén, mivel a dadogásra emlékeztető olvasási módszer szörnyű kínokat okozott. Képekben olvastam. Mikor ez bebizonyosodott, felmentést kaptam a szótagolás alól. Az olvasás ettől kezdve életem egyik legfontosabb tevékenységévé vált. 1956 változást hozott életünkben. Édesanyám október 23-án verset mondott volna a rádióban, édesapám egy matematikakonferencián vett volna részt. Este hiába ültünk a rádió előtt, a fellépés elmaradt... Szüleim közel egy hónapig a fővárosban ragadtak. Aztán „jóakaróik” megvádolták őket, hogy részt vettek az „ellenforradalom” előkészítésében. 1957-ben vissza kellett térnünk Szekszárdra. Édesanyám abban az időben szerezte meg a tanári diplomáját. A könyvtárból én hordtam haza a kötelező irodalmat, amit természetesen mindig elolvastam. Fontos – az életem

met nagyban befolyásoló – barátság született Baka Istvánnal, amely haláláig kitartott. Álomvilágot építettünk, abban éltünk, abba menekültünk a könyvek mellett – a mindennapokból. Olyanok akartunk lenni, mint Jókai és Petőfi. Pista költő, én író. Ő valóra váltotta tervünket...

Szüleim 14 éves koromban elváltak. Apám Kaposvárra ment öcsémmel. Én édesanyámmal maradtam. Erre a néhány évre úgy emlékszem vissza, hogy minden fekete-fehér, nincs színe semminek! Bekerültem a Garay-gimnáziumba, amely tele volt egyetemekről „kirugdalt” („politikailag megbízhatatlan”) tanárokkal. Nagyszerű négy év volt. A színjátszás is jelen volt az életemben. De a színházat, a pillanatok művészetét nem kedveltem különösebben. A „maradandóság” jegyében a filmrendezés vonzott. Jó néhány díjat nyertem akkoriban és a későbbiekben is különféle amatőr filmszemléken. Közben édesanyám szívbaja súlyosan elhaltalmasodott, és szervezete 1967 februárjában fölmondta a szolgálatot. Nekem szerencsém volt, mert vele lehettem utolsó napjaiban... Ugyanis a filmrendezői szakról visszaküldték a jelentkezési lapomat, mondván: előbb szerezzek máshol egy diplomát. És a színjátszás adott erőt a tragédia túléléséhez. A Közgazdasági Technikumban vezettem akkoriban egy irodalmi színpadot, s a próbák megerősítettek. Az előadásunkkal eljutottunk Keszthelyre, az országos szemlére. 18 éves koromban a Népművelési Intézetben a szakmai eredményeim és jeles vizsgáim révén C kategóriás rendezői működési engedélyt kaptam. (Később, 1978-ban kiérdemeltem az A kategóriát, ami akkoriban egyenlő értékű volt a hivatásos rendezői diplomával.)

Édesapám magához vett. Jelentkeztem Szombathelyre, a Tanítóképző Intézet népművelés–könyvtár szakára. Döntésem oka az volt, hogy a hároméves képzés után önálló életet élhetek. Persze ott is alapítottam egy színpadot. Diákbérletes előadásokat tartottunk az Ifjúsági Házban. A képzés gyenge volt, de a hallgatók közül többen készültek művészpályára, s ezért izgalmas szellemi életet élhettünk (alattam járt például Nagy Gáspár, Wehner Tibor). Szekszárdon kezdtem el dolgozni, majd 1970 szeptemberében Zalaegerszegre csábítottak. Ekkor alapítottam a Reflex Színpadot, amellyel számtalan hazai és nemzetközi díjat nyertünk. 1973-ban megnősültem. (Feleségem Schmidt Ágnes. Mai napig együtt vagyunk. Sokat köszönhetek neki, mivel kibírta „kalandos” életemet. Házasságomban két fiam született: Márk lézerfizikus, jelenleg Berlinben dolgozik; Medárd számítógépes szakember, aki Ausztriában tevékenykedik.) Közben elvégeztem Debrecenben a felnőttnevelés, majd a Színművészeti Főiskolán a színházelmélet szakot. (Később Pécsen a Janus Pannonius Tudományegyetemen, Bécsy Tamásnál doktoráltam színházesztétikából.)

Részt vettem különféle nemzetközi kurzusokon: Jozef Szajnál Varsóban, a STU Színháznál Krakkóban, a Laboratórium Színházban Wrocławban, a Sztanyiszlavszkij Intézetben Moszkvában. Pályázati pénzekből átépítettünk egy művelődési házat színházi stúdióknak. Az intézmény igazi terepe volt a kísérleti előadásoknak, amelyeket a Reflex és jelentős hazai, valamint külföldi együttesek mutattak be. Színháznevelési kísérletet végeztünk, amelynek lényege a nézők bevonása volt a gyerekkortól az idős korig – különféle aktivitási fokon – a színház

világába. Zalaszentgróton 1974-től országos színjátszó- és rendezőtáborot szerveztem, amelyen a profi szakma kiválóságai tanítottak, s amelynek hallgatói közül sokan lettek jelentős rendezők és színészek. 1980-ban debütáltam hivatásos színészekkel létrehozott produkcióval az Egervári Nyári Színházban. Már-már sikerült félhivatásossá válnia a Reflex Színpadnak, amikor az „elvtársak” túlhaladták „konceptiómat”, és színházalapításba kezdtek 1981-ben. Malonyai Dezső, a Művelődési Minisztérium osztályvezetője javaslatára belekerültem a színházszervezésbe.

Fantasztikus időszak kezdődött. Hatalmas csatározások, feljelentgetések, rágalmozások ellenére színház született 1982-ben – Ruszt József vezetésével. Nagyszerű mesterrel és kiváló színészekkel kezdettem hivatásos rendezői pályámat. A színházban létrehoztuk a Drámaírói Fórumot, amelynek egyik alapítója és szervezője voltam. *(A Fórum a drámaírók és színházi szakemberek „találkozását” volt hivatva biztosítani. Rengeteg drámaíró került ezáltal kapcsolatba a színházzal. Számomra itt mélyült el egy „igazi”, felnőttkorban ritka barátság, Zalán Tibor íróval, akivel azóta 15 közös színházi bemutatónk volt.)* Valódi alkotói légkörben dolgoztunk Jóska vezetése alatt. Távoztával kissé megsűrűlt a színház világa. Közben a Kőszegi Várszínház művészeti vezetője lettem, majd Zalaegerszezen az

Alsóerdőn alapítottunk egy szabadtéri színházat, amelyet később az 1984-től szünetelő, majd megújított Egervári Várszínházzal vontunk össze Zalai Nyári Színházak Kft. címen. Erdélyben 1988-ban Szász Jenő polgármesterrel összefogva – Horváth Károly zeneszerző inspirációjára – megalapítottuk a Tomtsa Sándor Színházat, amelynek két évig művészeti vezetője voltam.

2002-ben felmondtak a Hevesi Sándor Színházban. Barátaim jóvoltából Zalaegerszezen maradhattam, mivel felajánlottak egy művészeti tanácsadói állást a Gönczi Ferenc ÁMK-ban. Javaslatomra a városi és a megyei önkormányzattal közösen megalapítottuk 2004-ben a Griff Bábszínházat, amelynek 2007-ben művészeti tanácsadója lettem. Aztán innen is tovább kellett állnom... Békéscsabára kerültem, a Jókai Színházba – Zalán Tibor barátommal együtt –, ahol a mai napig rendezek. Békéscsaba számomra a béke szigete. Megbecsülésben és igazi alkotói közegben dolgozhatom. Idáig több mint 150 hivatásos színházi bemutatóm volt hazai és külföldi színházakban. Két könyvem jelent meg; Nagyváradon *A színészi munka elvi alapjai Sztanyiszlavszkij rendszerében*, s 2002-ben az Új Mandátum Kiadónál *Színjáték – színész* címmel.

Sipos Mihály

népzeneész (Budapest, 1948. május 21.)

Szerencsésnek mondhatom magam.

Szívesen gondolok gyermekkoromra, szüleimre, rokonaimra, a környék gyerekeire, akikkel állandóan bandáztunk, a Lorrántffy általánosbeli és a móríczos gimnazista zeneis társaimra, akikkel máig összejárunk. Az egyetemi és a munkában töltött éveimre.

Szerencsés vagyok, mert születésemtől kezdve mindig zene vett körül, legtöbbször jó zene. Otthon a családban, szüleim baráti társaságaiban, a ze-

neiben és később is mindennapos volt az ének, a muzsika, vagyis mindig voltak körülöttem zenével élő közösségek.

Természetes módon kapcsolódott mindehhez a matematika és a versek szeretete, vagy éppen a természetjárás.

Felnőttkoromat a Muzsikás, az MTA Pszichológiai Intézetében végzett matematikusi munka és a család-szabadidő hármasság jellemezte. Szerencsémnek tartom, hogy erre lehetőségem volt.

Gondolom, nem kell mondanom, hogy a szerencse megvalósulásához sok ember figyelmére, törődésére, munkájára volt szükség.

(A Muzsikás.) Az egyetem után Erdélyben járva ismerkedtem meg Kallós Zoltánnal, aki Székre irányított, ahol meg Csoóri Sanyival hozott össze a sors, aki akkor már egy hónapja ott élte a széki fiatalok életét. Ez a találkozás vezetett el – Budapesten Hamar Danival kiegészülve – a közös muzsikáláshoz bulikban és a Bartók együttesben, a barátsághoz és a Muzsikás megalapításához. Pár éven belül Éri Péter, majd Sebestyén Márta is a Muzsikás tagjai lettek.

Különösen szerencsés volt akkor a csillagok állása a táncház létrejöttéhez, kifejlődéséhez. Egyrészt igény volt rá, másrészt lehetőség. Igény, hiszen kereste a helyét a szellem, a kultúra, a fiatalság, mivel identitásválságban, tabuk közt éltünk. Sokféle ösztönös-tudatos útkeresést láthattunk a bélyeggyűjtőtől kezdve a beat-rock muzsikáig, a szociológiától éppenséggel a táncázig.

Lehetőség volt, mert a világszínvonalú hazai néptánc- és népzene kutatás erős szellemi alapot teremtett; mert kezdtek elérhetővé válni gyűjtések és lejegyzések; mert lehetőség nyílt lassan a határon túli, hagyományban élő falvakba elmenni, átélni az ottani muzsikát és a közösségi életet; mert az újratanulást nagyban segítették az elterjedő felvevőeszközök, vagyis fokozatosan lehetőség nyílt a tánc, a dal és a muzsika egyre mélyebb szintű megtanulására.

Elindítottuk 1973 őszén a hetenkénti Muzsikás klubot tánc- és énektanítással. Sok-sok munkával hétről hétre újabb dallamokat tanultunk, próbáltuk megfejteni, lejegyezni az egyes hangszerek szólamát és főleg a játékmódját. Mi választottuk ki, hogy milyen tájegységet tanítsunk egy-egy félévben, és azon

belül milyen repertoárt. Mindez mintaként szolgált később az elterjedő táncházakban idehaza és külföldön is.

A szerencse a továbbiakban is működött. Ami valójában annyit jelent, hogy amikor a lehetőség megjelenik, ezt észre kell venni, és dolgozni erősen a sikeres megvalósításért. Egyre gyakrabban hívtak minket iskolákba, nyári táborokba. Majd egy holland szervező jött a Muzsikás klubba, hogy adjunk műsort nyáron Amszterdam egyik külső kerületében. A koncert után meghívtak egy fesztiválra a következő évre, majd további felkérések következtek egyik évről a másikra, egyre jelentősebb helyekre (Hága, Dorndrecht, Rotterdam). Mindehhez persze egyre komolyabb felkészülésre volt szükség. Ez idő tájt találkoztunk Joe Boyddal, aki szervezőnk-menedzserünk-lemezkiadónk lett hosszú időkre.

Ekkor már együtt volt a nagy csapat: Sebestyén Márta, a Muzsikás és a tánccsok: Tóth Ildikó Fecske és Farkas Zoltán Batyu. Megnyílt előttünk a nagyvilág. Abban az időben Nyugaton erősödött a hagyományos és a revival muzsika iránti érdeklődés. Egyre több ír, skót, bretagne-i és amerikai country volt hallható. Megnőtt az igény a magyar népzeneire is. Idehaza pedig többek bátor kiállításának köszönhetően már megjelenhettek népzenei előadók lemezei.

Az első nagylemezünkön Szlavóniától Moldváig az egész magyar nyelvterületről válogattunk. Ez már önmagában tabut érintett, hiszen mélyen elhallgatott volt akkor, hogy a határon túl is élnek magyarok, akikkel nyelvünk, muzsikánk összeköt.

Az egymás után megjelenő lemezeinkből kettőt emelek ki, amelyek létrehozásában nagyobb szerepem volt: a *Szól a kakas már* és a *Bartók Album*.

A Kárpát-medencei zsidó népzenevel már 1978-ban kezdtünk foglalkozni, lemezünk, a *Szól a kakas már* pedig 1992-ben jelent meg. A zenei anyag egy része csak kottában vagy alig hallható felvételeken maradt fenn. Ennek rekonstrukciójához, életre varázslásához a Muzsikás tudására volt szükség, és két olyan kiváló falusi cigány muzsikusra, akik hajdan együtt játszottak zsidó zenészekkel lakodalmakon, bálokban (Toni Árpád, Gheorghe Kovachi). A lemez hatása jelentős volt idehaza és a nagyvilágban. Fontos volt, hogy felmutattuk az eltűntnek hitt zsidó népzenei hagyományt. Így sokan megismerhették, megszerethették ezt az értékes muzsikát.

A *Bartók Album* 1998-ban jelent meg. (Ekkor Csoóri Sanyit már Porteleki Laci váltotta fel a Muzsikásban.) A nagylemezen Bartók-műveket hallunk, és mellette a műben felhasznált eredeti gyűjtés fonográf-felvételét, valamint a Muzsikás előadásában olyan zenei folyamatot, amelyben gyűjtött dallamok is megjelennek. A hallgatót így elfogja a falusi muzsika hatása, az az érzés, ami Bartókot, vagy később minket is elvarázsol. A lemez anyagából készített koncertjeiken is egymás mellett halljuk a klasszikus zenészt, a falusi előadót és a Muzsikást. Ilyen koncerteket már évekkel előbb is adtunk – leginkább külföldön. A lemezbemutató a Zeneakadémián itthon áttörésnek számított. Érezhetően megindult a közeledés a klasszikus zenészek és a népzenei között.

A *Bartók Album* anyagával és hasonlóan szerkesztett műsorokkal jelentős koncerteket adtunk világszerte. Kiváló művészekkel muzsikáltunk együtt, kerültünk velük jó kapcsolatba.

Példánk azóta sok követőre talált. Eljutottunk a világ nagy koncerttermeibe és számos nagy fesztiváljára. Evvel megmutattuk, hogy a magyar népzenenek létjogosultsága van a világ legjelentősebb színpadjain is.

Javaslatomra 2004 decemberétől elindítottuk a Muzsikás ingyenes, iskoláknak, középiskoláknak szóló rendhagyó énekóráját. Negyvenöt perces előadást tartunk a magyar népzeneről az iskolában, tanítási idő alatt, több száz tanulóknak. A programunknak nagy sikere van, és a MOL támogatásának köszönhetően azóta is tart.

Az óvodásoknak gyerektáncbázis tartunk keddenként az FMH-ban.

Mostanában egy általános iskolában kísérletezem avval, hogy a tanítás kezdetekor legyen öt perc önfeledt dalolás. Nagyon biztatóak az első eredmények.

(Epilógus.) Nagyon nagy szerencsének tartom, hogy használjuk értékes népzenei hagyományainkat. Úgy érzem, hogy a mai ember számára is lényeges mondanivalója van a közösségi zenéknek, a népzenei zenéknek, a magyar népzenei zenéknek. Keresem, hogy modern életünkben hol van, hol mindenhol lehet szerepe ennek az izgalmas hagyománynak. Szeretném másoknak is megmutatni, másokkal is megosztani, másoknak is átadni ezt a lenyűgöző muzsikát.

Végül is ez volt az indítékom a táncbázisokban, a koncerteken, a műsorok készítésekor, a klasszikus zene és a népzene együttes felmutatásakor, az iskolai rendhagyó énekórákon, az iskolai napkezdő önfeledt éneklések kezdeményezésekor is.

Azt gondolom, hogy ha lehet, olyan tevékenységet végezzen az ember, amit szívesen csinál, és ami hasznára van másoknak.

Mellékesen még sikerre is juthatunk, ha kitartóak vagyunk és sok szerencsénk van.

Sipos Miklós

Gálvölgyi János

színművész (Budapest, 1948. május 26.)

...1948. május 26-án születtem Budapesten – XX. század – 1957-ig Angyalföldön a nagyszüleimnél – anyám ápolónő, apám tisztviselő – majd VII. kerület, Csengery utca – Madách-gimnázium – „színésznek lenni” akarás – sikertelen felvételi a Színművészeti Főiskolára kétszer – nyomdai fényképészet tanulás – ne vigyenek kötelező katonai szolgálatra – XX. század – Révai Nyomda – 1968 MTV Ki mit tud? vetélkedő – színésziparódiák – győzelem – Kamara Varieté – több száz fellépés – Színművészeti Főiskola – Kazimir Károly osztályfőnök – majd húsz év Thália Színház – közben: 1971-ben házasság – feleségem Judit – apósom Rodolfo – lányaim 1973

Eszter, 1975 Dóra – szerepek: Pierre Bezuhov, *Őrükt nők ketrece* stb. – tv-szereplések, kabarék, tv-játékok – XX. század – példaképek, mesterek: Rátonyi Róbert, Bodrogi Gyula, Márkus László, Körmendi János és még sokan-sokan – Thália Színház vége – újrakezdés Madách Színház (a régi) – XX. század – Madách Színház

(az új) musical (XXI. század) – elfogyó szerepek – de azért még színpadon – Játékszín – Operett – Belvárosi – televíziós jelenlét – Gálvölgyi-show, majdnem 100! aztán az sem – Heti Hetes RTL-műsor – Klubrádió – politikai megosztottság – XXI. század – „te fekete, én fehér” – de azért visszanezve XX. század – Jászai Mari-díj – Érdemes Művész – Kossuth-díj – Radnóti-díj – Halhatatlanok Társulata – Déry János-díj – örömök, magánéleti és szakmai elvehetetlen emlékek – eltávozott barátok, kollégák, elmúlt nyarak, karácsonyok, premierek, sikerek és bukások – hosszabb XX. század – rövidülő XXI. század – számomra ez volt eddig összesen: 70 év.

Neil Simon: *A Hapsugár fiúk*, partnere Benedek Miklós (Madách Színház, 2012, rend.: Szirtes Tamás)

Tislér Jolán

pedagógus, író (Tótszerdahely, 1948. május 28.)

Vajon hogyan élhette meg a szó erejének alárendelt tettek és cselekedetek valóságát Judex Mattheus Tislér, aki a törökdúlásokat követően telepedett le a Mura mentén? Ott, ahol a sebes folyású Mura gyakran mosta a test veritékével áztatott föld minden kincsét. Mit és milyen utat hagyhatott, hagyott örökül az őt követőknek, és milyent a május huszonnyolcadik napján született gyermeknek, aki a reggeli szentmisén szokatlan békességgel és mosollyal tekintett a világra? Mintha tudná azt, hogy hogyan lépheti át a titkok kapuját, és a százfelé ágazó csendben nemcsak látni, de érteni és megfejteni is kívánná a szavak és az utak erejét. Még nem tudhatta azt sem, hogy a kijelölt útra mellékutak és útkeresz-

teződések is rácsatlakoznak azért, hogy megtapasztalásokkal tudjon visszatérni az elrendeltre, s azért, hogy szólni tudjon a véget ért történésekről, mesélni a jelenről és a hátrahagyott álmokról. Van-e rejtjel, amellyel megfejthető a hatéves korig bejárt út mosolya és könnye, amelyre rákapaszzkodhat a további létút minden rezdülése? Nézd csak! Hogy gondolod? Van-e útbaigazító erejük a játékoknak? Rejlik-e bennük üzenet?

Apró botocskával a kezemben térdepelek az udvar közepén. Ameddig a kéz bírja, kört húzok magam köré. Minden szabad helyet betöltve rajzolok, vagy talán írok. Addig fel nem állok, amíg szabad helyet látok. Néha rám pillant a család valamelyik tagja, de a gyermeki csendet soha senki meg nem zavarja. Mert tudják, hogy törékeny a csend. Bejárásához sok erő szükséges, és csak veszteségekkel építhető újra. Vagy tarka madártollakat gyűjtök az erdőben. Csodálom a színek lágyságát és alakját. A tollakat a bal kezemmel összefogott ruhámba rejtem. Bőven van már mindenféle csodaszínből, amikor úgy döntök, hogy indulok kifelé az erdőből. Körülnézek. Látom, hogy elfogyott az út a talpam alól. Átkarolt az erdő végtelen csendje. A nap sugarai remegve táncoltak át a magas fák koronáin. Egyedül állok a végtelenben. Félelem nélkül keresem a kivezető utat. Aztán megtört a csend. Kocsizörgés és lovak prüsszkölése verte fel az erdő némaságát. Követtem a hangot. Kértem az erdőből. A kincseimet magamhoz szorítva fordultam a nap felé és mosolyogtam. Nem tudhattam még akkor, hogy a természet egyszerre rendezett és kaotikus. Talán boldog voltam, hogy a végtelennek része lehettem.

A harmadik élmény titkát sohasem kívántam sem elmondani, sem pedig magyarázni. Nehéz a szembesülés, de szükséges a tiszta lépés. A párhuzamban futó sínek között állok. Látom, hogy valahol a végtelenben találkoznak. Döntöttem. Addig futok, ameddig a találkozási pontig el nem érek. Napokig próbálkoztam. Nem sikerült. Száz „miért?” zaklatta a lelkem. Mindenek ellenére tenyeremben ott élt és rezgett minden fűszál, mezítelen talpam soha semmi fel

nem sebezte, s a földet érintő csillagmező és a Nap sugarainak a játéka mindig velem volt azért, hogy elbűvöljön. A három gyermeki megigéződés helyszínei: Tótszerdahely, Magyarszék, Balatonmária. Megint, mint oly sokszor, kihagynám Tedej-pusztát, a Hortobágyot, a kitelepítettek szóval jelöltet. Mert ami a fájdalmat létrehozza, annak ösztönösen fordít hátat az ember. Tudtam, tudom, hogy a gondolatokat újtukra kell engedni, mert szétpattintják az erőt és megsebeznek, de akkor mást is megsebesíthetnek. A kitérők eseménysorában valamelyik úton ott van az iskolakezdésem is, ahol kiderült, hogy nem tudok magyarul. A tanító nénim arra kért, hogy délutánonként ne menjek haza, mert segítségre van szüksége. Dolgoztunk, és mesélt. Egyszer csak tágra nyílt szemmel, keze-met széttárva álltam, és így szóltam hozzá:

„Ezt már kétszer is elmondtad. Hát nem emlékszel?”

Így két nyelven, a horvát és a magyar szigorú rendjével és szépségével formálódhatott az érzelem és a körülvevő világ. A szavak szimbólumrendszerén keresztül talákoztam a valóság hatalmával, és azzal, hogy léteznek átjárási pontok, amikor az értelem és a megtapasztalás együtt halad. A budapesti és a pécsi diákeveim alatt érett meg az idő a legszebb emberi, baráti és a lelket gazdagító találkozásokra. Akkor és ott még kerestem a szeretetet, mert nem tudtam, hogy nem szükségszerű rátalálni a szeretetre a boldogság előtt.

Ekkor tanultam meg azt, hogy a föld pora és a csillagok között is él az a küzdelem, amely nemcsak megtörni, de visszahozni is képes a csendet. A legtöbb erő ahhoz kellett, hogy bejárjam a csendet, értsem a búzaszem üzenetét, mert soha nem előtte, hanem mögötte áll minden, ami emberi. Akkor még csak sejtettem, hogy ajándék a szó, s hogy a vers forrása mindig a nyelv, amelynek kiapadhatatlan a rejtett jelrendszere. Az Alfa és Ómega titkaihoz fordulva később szomjoltó forrásra találtam. Tudom, hogy áldás, öröm és fájdalom is az írás, végtelen és védtelen megnyugvás, mert velem siet egy megóvott térben.

A tervezett és az elrendelt életút pedig úgy fut egymás mellett, mint a sínpár, amelynek vonalai sohasem találkoznak, mert más a rendeltetésük, bárhogy is szemléli útjukat az ember. Családomban és a pedagógusi munkám során éppúgy tiszteltem a könnyet, mint a mosolyt. Milyen jó, hogy utamon velem vannak a gyermeki gondolatok, melyek nemcsak szépen csengőek, de tiszták és erőt adók. Hiszem a gyermeki szót, a gondolatot, mert a gyermek nem épít gátakat a szó menetébe. Hagyja, hogy szabadon haladjon a megélt érzés. Így érkeztem meg a tiszta forráshoz, amely nagy utat futott be, átszakítva az útjába álló minden szikladarabot. Tenyerembe szökkenve innom adott és segített lemosni arcomról a megtett utak porát.

Az elmúltat már útjára engedtem, a közelit féltem. Még mindig él három kívánságom, és ha csak egyet is elhagyok közülük, és a küzdelmet új emberi csend már nem törné meg, akkor nyisd tágra a karod, Mindenhatóm, hogy én is ott lehessenek az ölelésedben!